

İNTERNETİN ERGENLERİN EBEVEYNLERİYLE İLİŞKİLERİNE ETKİLERİ*

Belgin ARSLAN CANSEVER**

Özet: Makalenin amacı, toplumsallaşma sürecinde ergenlerin İnterneti uzun süreli ve sık kullanımlarının ebeveynleriyle ilişkilerine etkilerinin belirlenmesidir. Araştırmanın evrenini çocukları İzmir'in Bornova ve Karşıyaka ilçelerindeki devlet ve özel ilköğretim okullarında 2009-2010 öğretim yılında II. kademeye devam etmekte olan veliler oluşturmaktadır. Esas uygulamada 860 veli ile çalışılmış, 26 veli ile de derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada nicel veri toplama aracı olarak veli anketi; nitel veri toplama aracı olarak ise yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veri toplama araçları araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Veriler değerlendirilirken, frekans, yüzde gibi tanımlayıcı istatistiksel metodların yanı sıra ki-kare bağımsızlık testi kullanılmıştır. Araştırmanın nitel kısmını oluşturan derinlemesine görüşmelerden elde edilen metinlerin analiz edilmesinde ise, A.J.Greimas'ın "Eyleyenler modeli"nden (Actantial model) yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda İnternetin uzun süreli ve sık kullanımının ergenlerin ebeveynleriyle olan ilişkilerinde olumsuz etkisinin olduğu ve bu durumun çocuğu devlet okullarında öğrenim görmekte olan veliler tarafından daha fazla dile getirildiği ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Ergenlik toplumsallaşması, ergen-ebeveyn iletişimi, İnternet.

THE EFFECTS OF INTERNET USAGE ON RELATIONSHIP BETWEEN ADOLESCENTS AND THEIR PARENTS

Abstract: The aim of this article is to identify the adolescents' use of the Internet and its effects on existing relationships with their parents. The target population of the study is composed of parents whose children are II. grade students at public and private primary schools in Bornova and Karşıyaka counties of İzmir. Study was conducted in 2009-2010 school year. In the actual application, 860 parents were involved to the study and in-depth

* Bu çalışma yazarın Prof. Dr. Önal Sayın'ın danışmanlığında tamamladığı doktora tezinin alt problemlerinden birisini içermekte olup Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri kapsamında desteklenmiştir (Proje No: 10-EĞF-001).

**Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, belgin.arslan.cansever@ege.edu.tr

interviews were conducted with 26 parents. Parent survey was used as the method of quantitative data gathering, and semi-structured interview form was used as the instrument of qualitative data gathering. Data gathering instruments were developed by the researcher. For data evaluation, chi-square independency test was used alongside the descriptive statistical methods such as, frequency and percent. So as to analyze the texts obtained through in-depth interviews, which constitute the qualitative part of the study, A.J. Greimas' 'Actantial model' was referred. According to the research findings, long-time and frequent internet usage has negative effect on adolescents' relations with their parents; and it was revealed that the very situation is addressed more often by parents whose children go to the public schools.

Key Words: Socialization of adolescence, adolescent-parent relationship, Internet.

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Bireyin, yaşadığı toplumun üyesi haline gelmesi sürecinde aile üyeleriyle kurduğu ilişkiler temel oluşturmaktadır. Toplum tarafından onaylanan normlar, değerler ve roller bu süreçte bireyi şekillendirmekte ve bireye toplumda karşılaşılabileceği sorunlarda nasıl davranması gerektiğini öğretmektedir (Macionis, v.d, 2006). Ömür boyu süren bu öğrenme süreci, aile ve diğer toplumsallaştırma ortamlarının yanı sıra günümüzde İnternet aracılığıyla da gerçekleşmektedir (Eggen, v.d, 2010). Konuya ilişkin alanyazın incelendiğinde çocuklar ve ergenlerin dünyasında İnternetin yerini belirlemeye ilişkin olarak pek çok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar söz konusu grupların internet kullanım düzeyleri, memnuniyet dereceleri ve bu zaman diliminde internette neler yaptıklarına odaklanmakta olup (Armstrong, v.d, 2000; Cordes, v.d, 2000; Orleans, v.d, 1998; Roberts, v.d, 1999) İnternetin özellikle ergenlerin ebeveynleriyle olan ilişkilerindeki etkilerinin konu alındığı herhangi bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Oysaki yeni davranış ve rollerin kazanıldığı bir deneyim dönemi olarak tanımlanan ergenlikte (Feldman, 2009) birey, bu teknoloji aracılığıyla yeni insanlarla tanışıp iletişim kurabilmekte farklı kültürlerin norm, değer ve inançları hakkında bilgi sahibi olabilmektedir. Bu durum ergeni, yaşadığı toplum ile yeni öğrendiği kültürel öğeler arasında kendi iç dünyasında zaman zaman çatışmaya sürüklemektedir. Ergenin internette uzun, kontrolsüz bir biçimde zaman geçirmesi ve internetin gittikçe artan kullanım sıklığı, öncelikle ebeveynleri ile kurduğu birincil ilişkilerde sorun yaratabilmektedir. Bu bağlamda ergenlerin toplumsallaşmasında İnternetin kullanım süresi ve sıklığının artmasının

ailede ebeveynleriyle ilişkilerinde yarattığı sorunların belirlenmesi ve bu sorunlar için çözüm önerilerinin getirilmesi önem kazanmaktadır. Araştırma çerçevesinde “ergenlerin uzun süreli ve sık internet kullanımlarının ebeveynleriyle ilişkilerinde sorun yaratması beklenebilir” hipotezi test edilmekle birlikte bu sorunların çocukları devlet ve özel okula devam eden ebeveynlerin eğitim durumlarına göre farklılaşabileceği ele alınmaktadır.

Ergenlik Döneminde Ebeveynle İlişkiler

Toplumsallaşma sürecinde bireyin karşılaştığı en temel ve en etkili ajan olan aile, ilk toplumsal ilişkiler ve deneyimlerin kazanıldığı ortamdır (Giddens, 2008). Aile, toplumsal norm ve değerlerin ergene kazandırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ergenlerin yaşamında oldukça etkili birer toplumsallaştırma ajanı olarak görülen ebeveynlerin ergenlerle ilişkisi (Bugental, v.d, 1998) toplumun inşasında belirleyici rol oynayan temel unsurlardan biridir (Bilton, v.d, 2002). Ergenler, davranışlarına ebeveynleri tarafından olumlu ya da olumsuz uygun tepkiler verildiğini algıladıklarında ebeveynlerinin değerlerini içselleştirmeye daha yatkın olmaktadır (Wyatt, v.d, 2002). Steinberg (2001), demokratik tutumu benimseyen ebeveynlerin ergen gelişimindeki rolünü üç temel özelliğe dayandırmaktadır: ebeveyn - ergen iletişiminin olumlu düzeyde yoğun ve nitelikli olması ergen için daha etkili bir toplumsallaşma sağlamaktadır; ebeveyn tarafından destek ve sınırlamanın birlikte uygulanması ergenin kendini düzenleme becerilerinin gelişimini kolaylaştırmakta ve böylece ergenin sorumlu, kendine yeterli bir birey olarak yaşamını sürdürmesine yardımcı olmaktadır. Ebeveyn-ergen arasındaki olumlu etkileşim, ergenin bilişsel ve sosyal yeterliğini geliştirmekte ve ergenin aile dışında da etkili şekilde var olmasını sağlamaktadır. Çocukluk çağında aileyle olan yakın ilişkiler ergenlik döneminde yoğunluğunu kaybetmektedir. Ergenler, ailelerinden daha bağımsız hale gelmekte ve akranları ile daha çok zaman geçirmek istemektedirler (Kellough, v.d, 2009). Ergenin ev dışındaki insanlarla olan ilişkilerinin önemli oranda artmasına paralel olarak aile bireyleriyle olan ilişkileri zamanla yeni bir boyut kazanmakta ve ergen aile ortamında çatışmalar yaşayabilmektedir (Collins, v.d, 1997). Ebeveyn-ergen çatışmaları her kültürde bulunmakla birlikte kolektif değerlerin ön plana çıktığı geleneksel toplumlarda endüstrileşmiş toplumlara göre daha az görülmektedir. Dolayısıyla bu tür toplumlarda daha az ebeveyn-ergen çatışmasına rastlanmaktadır (Dasen, 2000; Feldman, v.d, 1990).

Ergenlerin İnternet Kullanımı

20. yüzyılın sonu ile 21. yüzyılın başında yaşanan teknolojik gelişmelerin bir yansıması olarak iletişim alanında ortaya çıkan gelişmelerin en önemli sonuçlarından birisi İnternet ve

bu teknolojinin tüm dünyada hızla yayılan kullanımınıdır (Buckingham, v.d, 2003a; 2003b; Buckingham, 2003). İnternet, kültürel alanı küreselleştirerek bireylerarası ilişki biçimlerini farklılaştırmıştır. İnternetin hızla yaygınlaşan kullanımı, pek çok ergenin yaşamında önemli değişiklikler yaratmıştır. Konuya ilişkin yapılan araştırmalar ergenlerin, televizyon izleme, spor yapma, arkadaşlarla zaman geçirme vb. gibi eğilimlerinin bilgisayar önünde zaman geçirme ile yer değiştirdiğini göstermiştir. (Subrahmanyam, v.d, 2001). Televizyonla büyüyen bir kuşağın ardından, kendilerine ait bilgisayarları kullanıp yeni kültürleri öğrenerek yetişen bu yeni kuşak, “net kuşağı” (net generation) olarak isimlendirilmektedir (Macionis, v.d, 2006). Net kuşağı, teknoloji ile doğmakta ve onu özümsemektedir. Pek çok çocuk için, yeni teknolojiyi kullanmak nefes alıp vermek kadar doğaldır (Tapscott, 1998). Ergenlerin okul dışı zamanlarındaki internet kullanımı çok çeşitli etkinlikleri içermektedir. Bu net kuşağının üyeleri sohbet odalarında sohbet etmekte, arkadaşları ile mesajlaşmakta; boş zaman ilgilerine yönelik araştırma yapmakta, kimi zaman dünyanın diğer ucundaki biri ile oyun oynamakta kimi zaman da alış-veriş yapmakta, müzik dinlemekte ve film indirmektedir (Buckingham, 2005).

2. YÖNTEM (METHOD)

Araştırmada, betimsel olarak çalışılan nicel kısım ile derinlemesine görüşmelerden elde edilen nitel verilerin birleşiminden oluşan eklektik bir yapı kullanılmıştır. Creswell (2009), farklı araştırma tekniklerinin birlikte ve birbirini tamamlayıcı görevde kullanılmasının sosyal bir olgunun daha belirgin bir şekilde anlaşılmasına olanak sağladığını vurgulamaktadır. Bununla birlikte farklı veri setlerinden gelen sonuçların kuramsal bilgi ve uygulama arasındaki boşluklar için köprü kurmaya yardımcı olduğu da düşünülmektedir (Plano Clark, v.d, 2008).

2.1. Evren ve Örneklem (Population and Sample)

Araştırma evrenini İzmir’in Bornova ve Karşıyaka ilçelerindeki devlet ve özel ilköğretim okullarında 2009-2010 öğretim yılında II. kademeye devam etmekte olan öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nün 2008–2009 öğretim yılı istatistik verilerine göre, II. kademedeki öğrenim gören öğrenci sayısı Bornova ve Karşıyaka’da toplam 29057’dir. İlköğretim okullarında ebeveynlerden sadece biri (anne ya da baba) veli olarak resmi kayıtlara geçtiğinden veli sayısının evreni belirlenirken öğrenci evreni ölçüt alınmış ve sayı 29057 kabul edilmiştir. Evrenin son derece büyük olması sebebiyle örneklem alma yoluna gidilmiştir. Bunun için, tabakalı örneklem deseninin temel ilkeleri kullanılmıştır. Ön

görüşmelerde alt sosyoekonomik tabakadaki ailelerin evlerinde bilgisayar ve internet sahibi olmalarının çok düşük düzeyde olduğu belirlendiğinden bu veliler, araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Dolayısıyla araştırmada orta ve üst orta sosyo-ekonomik kökenli velilerle çalışılmıştır. Örneklem büyüklüğü için $n = Nt^2pq/d^2 (N-1) + t^2pq$ formülü kullanılmış (Baş, 2008) ve % 95 güvenirlilik aralığında, $N= 29057$ için, $n = 379,160$ veli olarak bulunmuştur. Esas uygulamada 860 veli (devlet okulu- kadın: 324, erkek: 129; özel okul- kadın: 269, erkek: 138) ile çalışılmıştır.

Araştırmanın nitel verilerinin toplandığı örneklem için ise amaçlı örnekleme türlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Örneklemin çeşitlilik alanlarını devlet ve özel okul statüsü oluşturmuş olup 26 veli (devlet okulu- kadın, 9, erkek, 7; özel okul- kadın: 6, erkek, 4) ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler, tematik tekrarların gelmeye başladığı anda sonlandırılmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları (Data Gathering Instruments)

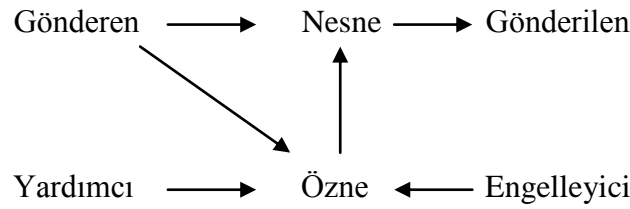
Araştırmada nicel veri toplama aracı olarak veli anketi; nitel veri toplama aracı olarak ise yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veri toplama araçları araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Anket, 9 demografik bilgi, 18 çoktan seçmeli, 8 evet-hayır şeklinde ve 2 dörtlü likert tipinden oluşan toplam 37 soru olarak hazırlanmıştır. Sorular hazırlandıktan sonra alan bilgisine sahip üç uzman, üç ilköğretim II. kademe öğretmeni, bir rehber öğretmen ve bir dilbilimcinin görüşlerine başvurulmuştur. Değerlendirmelerin ardından gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Anketin ön uygulaması 2009–2010 öğretim yılı birinci yarıyılında 219 veli ile gerçekleştirilmiştir. Söz konusu ön uygulama sonucunda anketin uygulandığı gruptan olumlu geri bildirimler alınmış ve anket esas uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Derinlemesine görüşmeler için ise 7 soru hazırlanmıştır. Hazırlanan soruların farklı bireyler için farklı algılanması ya da yeterince anlaşılabilmesi gibi durumlar için alternatif sorular; sorunun anlaşılabilirliğini artırıp ayrıntılı cevaplar alabilmek için ise sondalar oluşturulmuştur. Görüşme formunun ön uygulaması 2 veli ile gerçekleştirilmiş ve olumlu geribildirimler alınmıştır.

Anket formu kapalı uçlu sorulardan oluştuğu ve çözümlemede tanımlayıcı istatistik metodları kullanıldığı için güvenirlilik çalışması yapılmamıştır. Bununla birlikte araştırma kapsamında örneklem grubuyla yapılan derinlemesine görüşmelerin gerek anketin geçerliğini gerekse güvenirliliğini artırdığı düşünülmektedir. Nitel bölümün geçerliğini sağlamak amacıyla

görüşme sorularının ilgili alanyazınla tutarlılığı sağlanmaya çalışılmış; güvenilirlik için ise, sorular açık ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmıştır.

2.3. Analiz (Analysis)

Araştırmada elde edilen nicel verilerin çözümlenmesinde SPSS 17.0 programı, verilerin değerlendirilmesinde ise, frekans, yüzde gibi tanımlayıcı istatistiksel metodlar ile ki-kare bağımsızlık testi kullanılmıştır. Araştırmanın nitel kısmını oluşturan derinlemesine görüşmelerden elde edilen metinlerin analiz edilmesinde Greimas'ın "eyleyenler modeli"nden (actantial model) yararlanılmıştır. Söz konusu model bir öznenin bir nesneye ulaşmak, onu elde etmek için gösterdiği çaba üzerinde biçimlenmekte ve öznenin nesne ile olan bu ilişkisi bir "istek eksenini" oluşturmaktadır. Greimas'a göre öznenin bu isteğini gerçekleştirmesinde ona yardımcı olan insansı (antropomorphic) ya da insansı olmayan (non-antropomorphic) güçler vardır. Bunlara "yardımcı" adı verilir. Öznenin amacına yani nesneye ulaşmasının önündeki her türlü engel ise "engelleme" adını alır. Eyleyenler modeli bu dört unsurun dışında "gönderen" ve "gönderilen" olmak üzere iki eyleyen daha içerir. Gönderen, öznenin nesneye ulaşmak istemesinin nedenidir. Gönderilen ise öznenin nesneye ulaşma çabasının sonuçlarından yararlanan, özneyi ödüllendirici ya da cezalandırıcı gücü temsil etmektedir. Greimas, eyleyenler modelini aşağıdaki gibi şemalaştırmıştır (Hébert, 2005):



Şekil 1. A.J.Greimas'ın Eyleyenler Modeli (Actantial model of A.J.Greimas)

Araştırmada "toplumsallaşma" bir nesnedir; ergen ise bu nesneye ulaşması beklenen öznedir. Katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmeler, bu iki unsur dışındaki diğer dört unsurun tespitine dayanmaktadır. Bu bağlamda, internet öznenin yardımcısı mı yoksa engellemeçisi midir? Öznenin başka ne gibi engellemeçisi ya da yardımcıları vardır? Özneyi, bu nesneye ulaşmaya sevk eden şey nedir? Öznenin nesneye ulaşması ya da ulaşamamasının sonuçları nelerdir? Bu durumdan yararlanan kim ya da nedir? gibi sorular, çalışmanın Greimas'ın eyleyenler modeli üzerinde biçimlenmiş halidir.

3. BULGULAR (FINDINGS)

3.1. Ebeveyn-Ergen İlişkilerinde İnternetin Rolü (The Role of Internet on Parents-Adolesan Relationships)

Çocuğu devlet okullarında öğrenim görmekte olan veliler (% 91,2) internetin aile içi ilişkilere olumsuz etkisinin olduğuna çocuğu özel okullarda öğrenim gören velilere göre (% 85,6) daha fazla inanmaktadır. Velilere göre bu durumun nedeni, ergenin internette uzun zaman geçirmesinin ailedeki iletişimi azaltmasıdır (devlet okulu: 59,3; özel okul: 43,6). İnternet, sahip olduğu içerik ve farklı etkinlikleri (müzik dinleme, oyun, sohbet vb.) bir arada ve aynı anda yapabilme özellikleri ile ergenlerin yaşamında önemli bir yere sahiptir. İnternet kullanmayı günlük yaşamı içinde sıradan bir etkinlik haline getiren ergen için sanal dünya gerçek dünyanın yerini almaktadır. Ergen, sosyal ilişkilerini de bu sanal dünyada yaşamayı tercih etmektedir. Böylece ergen aile içi ilişkilerinde iletişim sorunları yaşamakta, paylaşımları ise sınırlı hale gelmektedir.

Her iki okul türünde de aileler çocuklarının internet kullanımını konusunda onlarla tartışma yaşadıklarını belirtmişlerdir Bulgular, çocuğu devlet okullarında öğrenim gören velilerin (% 78,6) çocuğu özel okullarda öğrenim gören velilere göre (% 73,2) internet kullanımını konusunda ergenle daha fazla tartıştığını göstermiştir. Nitel görüşmelerdeki izlenimlere göre bu durumun temel nedeni, devlet okullarındaki ergenlerin velilerinin onların okulda daha başarılı olmasını istemesi ve beklemesidir. Bu ailelerin çoğu ekonomik açıdan çok güçlü olmadıkları için çocuğunun bir an önce başarılı olmasını istemekte ve bu konuda endişelenmektedir. Tartışma oranının devlet okullarında biraz daha fazla çıkması, bu endişenin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Özel okullarda ise veliler çocuklarının akademik başarısına ilişkin devlet okullarındaki velilerde olduğu kadar endişe taşımamaktadır. Çocuklarına aldıkları özel derslerle onlara önemli bir destek sağladıklarını düşünmektedirler. Özellikle devlet okullarındaki velilerin akademik başarı endişesi ergenlik döneminin sorunları ile başa çıkmaya çalışan bireyle çatışma yaşamalarına neden olabilmektedir.

Tablo 1. İnternet kullanımı konusunda ergenle tartışma nedenlerinin velinin eğitim düzeyine göre değişimi (Devlet okulu)

		Eğitim düzeyi						
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Önlisans	Fakülte	Lisansüstü	Toplam
İnternette uzun zaman geçirme	N	41	47	90	21	53	18	270
	%	50,8	55,0	50,0	45,8	49,4	30,0	59,7
Zararlı sitelere girme	N	2	0	4	0	1	1	8
	%	3,2	0,0	2,9	0,0	1,1	10,0	2,2
Şiddet içerikli oyun oynama	N	0	2	3	0	1	0	6
	%	0,0	5,0	2,1	0,0	1,1	0,0	1,6
Derslerine çalışma süresini internette geçirme	N	15	8	40	4	14	2	83
	%	23,8	20,0	28,6	16,7	16,1	20,0	22,8
Aile üyeleriyle geçirdiği zamanın azalması	N	14	8	23	9	28	4	86
	%	22,2	20,0	16,4	37,5	32,2	40,0	13,6
Toplam	N	63	40	140	24	87	10	453
	%	100,0	100,0	100,	100,0	100,0	100,0	100,0

(p=0,225)

Çocuğu devlet okullarında öğrenim gören, ilkokul mezunu velilerin % 50,8'i; ortaokul mezunu velilerin % 55,0'i; lise mezunu velilerin % 50,0'si; önlisans mezunu velilerin % 45,8'i; fakülte mezunu velilerin % 49,4'ü internet kullanımı konusunda çocuğu ile en önemli tartışma nedeninin ergenin İnternette uzun zaman geçirmesi, süre sınırını aşması olduğunu belirtmiştir. Lisansüstü/uzmanlık vb. mezunu olan velilerin % 40,0'ı ise tartışmanın en önemli nedeninin ergenin İnternette uzun süre kalmasından dolayı aile üyeleriyle geçirdiği zamanın azalması olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 2. İnternet kullanımı konusunda ergenle tartışma nedenlerinin velinin eğitim düzeyine göre değişimi (Özel okul)

		Eğitim düzeyi						
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Önlisans	Fakülte	Lisansüstü	Toplam
İnternette uzun zaman geçirme	N	12	9	55	15	49	30	170
	%	28,6	7,7	48,4	13,3	35,7	43,2	29,6
Zararlı sitelere girme	N	1	0	2	1	4	0	8
	%	14,3	0,0	2,2	6,7	3,1	0,0	2,7
Şiddet içerikli oyun oynama	N	0	0	5	0	2	4	11
	%	0,0	0,0	5,4	0,0	1,6	9,1	3,7
Ders çalışma süresini internette geçirme	N	3	7	19	1	21	4	55
	%	42,9	53,8	20,4	6,7	16,3	9,1	16,8
Aile üyeleriyle geçirdiği zamanın azalması	N	1	5	22	41	86	32	187
	%	14,3	38,5	23,7	73,3	43,4	38,6	47,2
Toplam	N	7	13	93	15	129	44	407
	%	100,0	100,0	100,	100,0	100,0	100,0	100,0

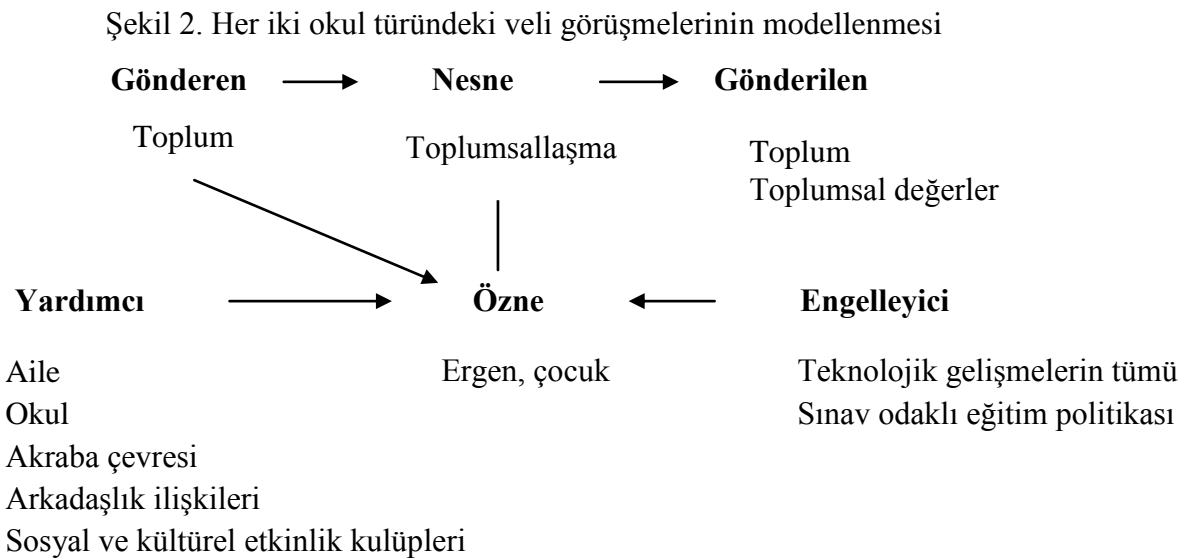
(p=0,008)

Çocuğu özel okullarda öğrenim gören, ilkokul mezunu velilerin % 42,9'u ve ortaokul mezunu velilerin % 53,8'i internet kullanımı konusunda çocuğu ile en önemli tartışma nedeninin derslerine çalışması gereken zamanı internette geçirmesi olduğunu ifade etmiştir. Lise mezunu velilerin % 48,4'ü ve lisansüstü/uzmanlık vb. mezunu velilerin % 43,2'si internet kullanımı konusunda çocuğu ile en önemli tartışma nedeninin internette uzun zaman geçirmesi, süre sınırını aşması olduğunu belirtmiştir. Önlisans mezunu olan velilerin % 73,3'üne ve fakülte mezunu olan velilerin % 43,4'üne göre internet konusunda en önemli tartışma nedeni, ergenin internette uzun süre kalmasından dolayı aile üyeleriyle geçirdiği zamanın azalmasıdır. Devlet okullarındaki ergenlerle velilerin internet kullanımı konusunda yaşadıkları tartışmanın en önemli nedenleri internette uzun zaman geçirmesi, süre sınırını aşması (% 59,7) ile derslerine çalışma zamanını internette geçirmesi (% 22,8) iken çocuğu özel okullarda öğrenim görmekte olan velilerin tartışma nedenleri eğitim düzeylerine göre çeşitlilik arz etmektedir. Bu okullarda eğitim düzeyi düşük veliler (ilkokul ve ortaokul mezunu) ergenin ders çalışma zamanını internette geçirmesini tartışma nedeni olarak göstermektedirler. Görüşmelerde eğitim ve gelir düzeyi düşük olan veliler kısıtlı imkânlarına

rağmen evlerine bilgisayar ve interneti, çocuklarının derslerine, ödev ve araştırmalarına yardımcı olması amacıyla aldıklarını belirtmişlerdir. Oysa araştırmada ergenler tarafından internetin farklı amaçlarla kullanıldığı saptanmıştır. Dolayısıyla ailelerin bilgisayar ve interneti satın alma amacına hizmet etmeyen internet kullanımı, aileleri rahatsız etmekte ve ebeveynin ergenle tartışma yaşamasına neden olmaktadır. Ayrıca en önemli tartışma nedeni olarak ergenin internette uzun zaman geçirmesi ve zaman sınırını aşması ile derslerine çalışması gereken zamanı internette geçirmesi birlikte ele alındığında devlet ve özel okullarda büyük bir farklılığın olduğu görülmektedir. Devlet okullarında internette uzun zaman geçirme ve zaman sınırını aşma, velilerin yarısından fazlası (% 59,7), özel okullardaki velilerin ise üçte biri (% 29,6) için tartışma nedenidir. Ergenin derslerine çalışması gereken zamanı internette geçirmesi tartışma nedeni, özellikle devlet okullarında eğitim düzeyi düşük velilerde endişe yaratan bir durum olarak görülmektedir. Eğitim düzeyinin artmasıyla bu endişe de azalmaktadır.

3.2. Görüşme Metinlerinin Eyleyenler Modeli Çerçevesinde Çözümlemesi (Analysis of Interview Texts Frame of Actantial Model)

Derinlemesine görüşmelerde ortaya çıkan temel öğeler Greimas modelinde aşağıdaki gibi gösterilebilir:



Şekil 2'ye göre veliler için araştırma konusunun öznesi, sürekli “çocuk” olarak söz ettikleri, “ergenler”dir. Velilerden bazıları, çocuğunun artık çocukluk dönemine ait davranış ve alışkanlıkları sürdürmediğinin bilincindedir. Bununla birlikte onun ergen olduğunu da henüz kabul etmiş değillerdir. Aşağıda 14 yaşındaki kız çocuğunun annesinin görüşleri bu durumu açıklamaktadır:

“Bana göre kızım daha çocuk ama onunla ilişkimiz eski çocukluk günlerindeki gibi değil. Büyüdükçe dertleri de artıyor. Son iki yıldır ona bir haller oldu. Derslerim için dedi, bilgisayar aldık. Ödevlerim için dedi internet... ama ders notları düşük. Ders çalışıyorum diyor internette arkadaşları ile konuşuyor, ben odasına girince kapatıyor. Sanki aramıza bir duvar ördü.” [12K/devlet okulu, ev hanımı]

Yukarıdaki veli, kızı ile ilişkisinde bir uzaklaşma hissetmektedir. Bu durumu ise kızının internet kullanımına bağlamaktadır. Veli ergenlik döneminin gereği olarak çocuğunun yaşadığı değişimi fark etmekle birlikte bu durumu kabullenmekte direnç göstermektedir.

Velilere göre toplumsallaşma, ergen için değer nesnesi olup bireyin, yaşadığı topluma ait değer yargılarını, tutumlarını, alışkanlıklarını ve kurallarını öğrenip özümsemesi, bu süreç ile gerçekleşmektedir. Aşağıdaki alıntı internetin zaman içerisinde oğlunu yalnızlaştırdığını düşünen kaygılı bir velinin düşüncelerini aktarmaktadır:

“Toplum hayatında birçok durum konuşmayı ve insanlarla diyalog içinde olmayı gerektiriyor. Bunu başarabilmek de toplumsallaşmadan geçiyor. Toplumun sizi benimsemesi için sizin de toplumun önemsendiği unsurları içselleştirmeniz gerek... Oğlum daha 6-7 yaşlarındayken teknolojiyle tanışsın deyip bilgisayarda bir şeyler göstermeye başlamıştık. Şimdi 14 yaşında ve hayatı bilgisayar..... İnternetteyken çocuk kendini kaybediyor. Zamanın farkında olmuyor. Konuşmaya ihtiyaç duymuyor. Sanıyor ki her şey tuşlarla çözümlenecek. Pek arkadaşı da yok, sonu ne olacak bilemiyorum.” [4B/ özel okul, doktor]

Velilere göre toplumsallaşmanın gerçekleşmesini isteyen yönlendirici güç, toplumdur. Bu öyle etkili bir güçtür ki, bireyin kendini o topluma ait hissetmesini sağlar. Aşağıdaki veli gönderenin “toplum” olduğunu net bir biçimde ortaya koymaktadır:

“Toplum, bireyi ona değer yargılarını ve inançlarını öğreterek toplumsallaştırmaya çalışmaktadır. Bu sürecin gerçekleşmesi toplumun isteği doğrultusunda olmaktadır. Birey, toplumun yönlendiriciliğinde toplumsallaşmaya başlamaktadır. Bireyin bu

durumu reddetme lüksü yoktur, eğer reddederse toplum bireye karşı yaptırımlarını uygulamaya başlar.” [9B/devlet okulu, öğretmen]

Velilere göre toplum, devamlılığını, toplumsallaşmanın gerçekleşmesi ile sürdürebilmektedir. Çocuğu özel okulda öğrenim görmekte olan erkek veliye göre bu durum, toplumsallaşmanın kuşaklar boyu sürmesiyle gerçekleşebilmektedir:

“...her şey bir yana toplumun devam etmesi için toplumsallaşmak gerek. Devamlılık nasıl sağlanır? Bir istikrar ile. Peki bu istikrar? O da toplumun geleceği için önemli olabilecek aklınıza gelen her ne varsa, buna gelenek deyin, örf adet, anane deyin, hepsi işin içine girer. Tüm bunların öğrenilmesi nesiller boyu devam etmelidir ki toplum da var olsun.” [3E/ özel okul, üst düzey yönetici]

Velilere göre toplumsallaşmanın gerçekleşmesinde aile, okul, akraba çevresi, arkadaşlık ilişkileri ve kulüpler yardımcı olarak görülmektedir.

“Bence aile ortamı ve aile içi ilişkiler toplumsallaşma için çok önemli ve gerekli. Çocuk sizi çok iyi gözlemliyor, siz ne yaparsanız taklit ediyor. Mesela eşinizle onun yanında tartıştığınızda söylediğiniz sözleri bir bakıyorsunuz o da arkadaşıyla kavgası sırasında söyleyiveriyor.” [7E/devlet okulu, memur]

Bir başka veli ise okulun toplumsallaşma sürecindeki yardımcı rolünden söz etmektedir:

“...Çocuk önce sizi model alıyor sonra da okulda öğretmenini. Bu çok önemli. O yüzden dikkatli olmak gerekiyor.” [4E/ özel okul, iş adamı]

Başka bir erkek veli ise akraba çevresinin ve akrabalarla kurulan ilişkilerin çocuğun toplumsal kuralları öğrenmesindeki önemine değinmektedir:

“Toplumsallaşmada akraba çevresinin önemini unutmamak gerek. Akrabalık bağları diğer tüm bağlardan daha kuvvetli olup çocuğun toplum kurallarını öğrenmesinde ona yardımcı olur...” [6E/devlet okulu, esnaf]

Ergenin arkadaşlarıyla kurduğu ilişkiler, toplumsallaşma sürecinde ergen açısından son derece önemlidir. Çocuğu özel okulda öğrenim görmekte olan kadın veliye göre bu durum, toplumsallaşma sürecinde ergene olumlu yönde etki etmektedir:

“...arkadaşlık ilişkileri, bu yaştaki çocukların dünyasında inanılmaz etkili olabiliyor. Bu da çocuğun öyle ya da böyle toplumsal yaşama adım atmasını sağlıyor, çocuğun kendini toplum içinde yaşayan değerli bir “birey” olarak hissetmesini sağlayabiliyor.” [5K/ özel okul, avukat]

Ergenlerin toplumsallaşmasında gerek okulun olanakları çerçevesinde okuldaki, gerekse özel kişi ve kuruluşlar tarafından okul dışı ortamlardaki kulüpler, ergenlerin sosyal ve duygusal gelişimlerinde etkili olmaktadır. Kızı özel bir okulda öğrenim görmekte olan kadın veli, kızının kulüp deneyiminin ardından gözlemlediği değişimi şu şekilde aktarmaktadır:

“Toplumsallaşmanın gerçekleşmesinde bence sosyal ve kültürel kulüplerin etkisi büyük. Ben kızımdaki sosyal gelişimi çok rahatlıkla fark edebildim. Normalde çekingen bir yapıya sahipken kulüplere girdikten sonra arkadaş canlısı bir şey oldu.”

[1K/ özel okul, müdür]

Velilerin bakış açısına göre ergenlerin toplumsallaşmasında teknolojik ürünlerin tümü ve sınav odaklı eğitim politikası engelleyici olarak görülmektedir. Veliler, teknolojik gelişmelerin tümünün ergenin giderek yalnızlaşmasında etkili olduğunu düşünmektedir. Teknoloji, günlük yaşamda sağladığı kolaylıkların yanı sıra toplumsal ilişkilerde de bir değişim ve dönüşümü beraberinde getirmiştir. Velilerden biri bu durumu şu şekilde anlatmaktadır:

“Günümüzde toplumsallaşmanın önünde birçok engelin oluşmuş olduğunu düşünüyorum. Bunların başında kuşkusuz internet geliyor. Bizim zamanımızda annemiz, babamız bizi televizyon başından almaya çalışırdı, şimdi biz çocuklarımızı internet önünden alamıyoruz. Başa çıkması zor bir durum.” [5E/ özel okul, mali müşavir]

Başka bir veli ise ergenin toplumsallaşmasındaki en büyük engelleyici olarak sınava odaklı eğitim sistemini görmektedir:

“Ben en büyük engelin şu bitmek bilmez sınav sistemi olduğunu düşünüyorum. Çocuğun enerjisinin en yüksek olduğu bir zamanda ister istemez diyoruz ki evde kal, ders çalış; dışarı dershane için çık, orada da çalış. Böyle bir ortamda çocuk nasıl sosyalleşebilir ki...” [2K/özel okul, mühendis]

4. SONUÇ VE TARTIŞMA (CONCLUSION AND DISCUSSION)

Toplumsallaşma sürecinde ebeveyn, ulus devlet yapılanması içinde kendi ailelerinden ve eğitim kurumlarından almış olduğu formasyonu ergene aktarma görevini üstlenmektedir. Küreselleşme bireyleri kendi öz mekanizmaları aracılığıyla küresel dünyaya uygun olarak toplumsallaştırmayı hedeflemektedir. İnternet, bu hedefe giden yolda en önemli araçtır ve ergenlerin dünyasında da önemli bir yere sahiptir. İnternetin, ailenin aksine uluslar üstü bir

nitelik taşınması ve ergenin yaşamında önemli bir toplumsallaştırma ajanı olmaya başlaması, sorunları da beraberinde getirmektedir.

Araştırma sonuçları, internetin uzun süreli ve sık kullanımının ergenlerin ebeveynleriyle olan ilişkilerinde olumsuz etkisinin olduğunu ve bu durumun çocuğu devlet okullarında öğrenim görmekte olan veliler tarafından daha fazla dile getirildiğini ortaya çıkarmıştır. İnternetin aile içi ilişkileri olumsuz yönde etkilemesinin nedeni olarak ise her iki okul türündeki ergenlerin velileri de ergenin internette uzun zaman geçirmesi sonucu aile içi iletişim ve paylaşımın azalması olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuç İnternetin fazla kullanımının aile içi ilişkilere etkilerinin irdelendiği farklı çalışmalarda da ortaya çıkmıştır. Araştırmalar İnternetin aile ilişkilerinde azalmaya, yakın ve uzak sosyal çemberde daralmaya yol açtığını (Kraut, v.d.,1998;) bu kişilerin aile üyelerini, yakınlarını ve arkadaşlarını daha az gördüklerini (Nie, v.d., 2002; Nie, v.d., 2003; Nie, v.d., 2000) ; aile ile geçirdikleri zamanın azaldığını (Kuzu, 2008) ortaya koymuştur.

Araştırmada okul türü ayrımı olmaksızın velilerin çok büyük bir kısmının çocuklarıyla internet kullanımı konusunda tartışma yaşadıkları belirlenmiştir. Tartışma oranı, çocuğu devlet okullarında öğrenim görmekte olan ergenlerin velilerince daha fazla ifade edilmiştir. Tartışma nedenleri incelendiğinde ise “internette uzun zaman geçirme” (devlet okulu); ile “aile üyeleriyle geçirdiği zamanın azalması” (özel okul) gerekçe olarak gösterilmiştir. Bu durum Kuzu (2008)’nun çalışmasında ortaya çıkan İnternetin aile içi çatışmaya neden olduğu bulgusu ile örtüşmektedir. Araştırmada ortaya çıkan diğer bir sonuç ise velilerin İnterneti ergenlerin toplumsallaşma sürecini olumsuz yönde etkileyen bir öge olarak görmeleridir.

İnternetin, ergenlerin ebeveynleriyle olan ilişkilerinde neden olabileceği olumsuz etkileri önlemek amacıyla ebeveynlerin çocuklarıyla yakın ve olumlu ilişkiler içinde bulunması önemlidir. Bunun için aile üyelerinin birlikte sosyal, sportif ve kültürel olmak üzere zenginleştirilmiş boş zaman değerlendirme etkinlikleriyle bir araya gelmesi ve ergenin aile üyeleriyle nitelikli zaman geçirmesi etkili yollardan biridir.

5. KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Armstrong, A., and Casement, C., (2000). *The Child and the Machine: How Computers Put Our Children's Education at Risk*, MD: Robins Lane Press, Beltsville.
- Bilton, T., Bonnett, K., Jones, P., Lawson, T., Skinner, D., Stanworth, M., and Webster, A., (2002). *Introductory Sociology*, 4 th ed., Palgrave Macmillian, Basingstoke.
- Bugental, D.B., and Goodnow, J.J., (1998) Socialization processes. *Handbook of Child Psychology: Vol 3. Social, Emotional, and Personality Development*, Damon W (Series Ed) ve Eisenberg N. içinde (Vol. Ed.) (5th ed). Wiley, New York.
- Cordes, C., and Miller, E., (2000). *Fool's Gold: A Critical look at Computers in Childhood*,(www.allianceforchildhood.net) Erişim Tarihi: 09/01/2008
- Collins, W. A., Gleason, T., and Sesma, A., (1997). Internalization, autonomy, and relationships: Development during adolescence. In. J. E. Grusec and L. Kuczynski (Eds.), *Parenting ve children's internalization of values: A handbook of contemporary theory*. Wiley, New York.
- Dasen, P. R., (2000). Rapid social change and the turmoil of adolescence: A cross-cultural perspective, *World Psychology*, 7, 114–122.
- Engen, P., and Kauchak, D., (2010). *Educational Psychology, Windows on classrooms*, eight edition, Pearson International Edition, Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education Inc.
- Feldman, R. S., (2009). Physical Development in Adolescence, Part 5, *Child Development*, fifth edition, Prentice Hall, 409–502, U.S.A. Upper Saddle River, Prentice Hall, New Jersey.
- Feldman, S. S., and Rosenthal, D. A., (1990). “The acculturation of autonomy expectations in Chinese high schoolers residing in two Western nations.”, *International Journal of Psychology*, 25, 259–281.
- Giddens, A., (2008). *Sosyoloji*, Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Kellough, R. D., and Carjuzaa, J. D., (2009). *Teaching in the middle and secondary schools* (9 th ed.). Allyn & Bacon, Boston.
- Kraut, R., Mukhopadhyay, T., Szezypula, J., Kiesler, S., and Scherlis, W., (1998). *Communication ve Information: Alternative Uses of the Internet in Households in Proceedings of the Conference on Computer-Human Interaction CHI–1998*, New York, ACM.

- Kuzu, A., (2008). *İnternet Kullanımı ve Aile*, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, No: 133, Ankara.
- Macionis, J. J., and Plummer, K., (2006). *Sociology: A Global Introduction*, 3 rd edition, Pearson Education Limited, London.
- Nie, N.H. & Erbring, L. (2000). *Internet ve Society: A Preliminary Report in IT & Society* 1 (1):275–283.
<http://www.stanford.edu/group/siqss/itvesociety/V01;01/V01;01a18.pdf>, Erişim tarihi: 13/07/2007.
- Nie, N.H. & Hillygus, D. Sunshine (2002). The Impact of Internet Use on Sociability: Time-Diary Findings, *IT & Society*, 1 (1): 1–20.
- Nie, N.H., Hillygus, D. Sunshine & Erbring, L. (2003). Internet Use, Interpersonal Relations and Sociability: A Time Diary Study. In Wellman & Haythornthwaite (Eds.) *The Internet in Everyday Life*, Blackwell Publishers: Oxford.
(<http://www.people.fas.harvard.edu/~hillygus/wellmanchapter.pdf>, erişim tarihi: 13 Temmuz 2007.)
- Orleans, M., and Laney, M.C., (1998). Early Adolescent Social Networks and Computer Use, *Families, Technology & Education Conference*, 351-356.
- Roberts, D.F., Foehr, U.G., Rideout, V.J., and Brodie, M., (1999). *Kids and Media @ the New Millennium*. Menlo Park, CA: Henry J. Karser Family Foundation.
- Steinberg, L., (2001.) We know some things: Parent-adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Adolescence Research*, 11: 1-19.
- Subrahmanyam, K., Kraut, R., Greenfield, P., and Gross, E., (2001). New Forms of Electronic Media: The Impact of Interactive Games ve the Internet on Cognition, Socialization ve Behavior, In D.G. Singer & J.L. Singer (Eds.), *Handbook of Children and the Media*, Thousand Oaks: Sage Publications, California.
- Wyatt, J.M., Carlo, G., (2002) What will my parents think? Relations among adolescents' expected parental reactions, prosocial moral reasoning, and prosocial and antisocial behaviors. *Journal of Adolescence Research*, 17: 646-666.